

TARKASTUSLAUTAKUNNAN LAUSUNTO VALTUUSTOLLE VUODEN 2024 KOLMANNESTA OSAVUOSIKATSAUKSESTA JA KONSERNIRAPORTISTA

1 ESPOON KAUPUNGIN TALOUDEN JA TOIMINTAYMPÄRISTÖN KEHITYS

Suomen bruttokansantuotteen ennustetaan Valtiovarainministeriön syksyn 2024 taloudellisen katsauksen mukaan supistuvan 0,2 prosenttia vuonna 2024, mutta talouden toipumisen odotetaan vahvistuvan loppuvuotta kohden. Inflaation hidastuminen ja korkojen lasku tukevat kulutusta ja investointeja. Julkisiin menoihin kohdistuvat säästöt ja verojen korotus hidastavat kotimaisen kysynnän kasvua ja nostavat hintoja, kun taas työllisyystoimet kasvattavat työn tarjontaa. Suomen talouden kehitys on ollut selvästi heikompaa kuin euroalueella keskimäärin johtuen hintojen ja korkojen noususta sekä Venäjän hyökkäyssodan suorista vaikutuksista Suomen talouteen.

Kuntien talousnäkymien on arvioitu heikkenevän kuluvan vuoden aikana. Valtiovarainministeriön kuntatalousohjelman syyskuun tiedotteen mukaan kuntien menot kasvavat pääasiassa ansiokehityksen aiheuttaman kustannusten nousun ja investointitarpeiden vuoksi. Vuonna 2025 kuntien toimintaan ja talouteen vaikuttaa voimakkaasti työllisyyspalvelujen siirtyminen valtiolta kuntien vastuulle. Kuntatalouden tulojen ja menojen epätasapainon arvioidaan syvenevän lähivuosina erityisesti kasvavien kustannusten, investointipaineiden ja sote-uudistukseen liittyvien valtionosuuksien täsmäytysten ja takaisinperinnän seurauksena.

Espoon vuoden 2024 kolmannessa osavuosisikatsauksessa on todettu, että kevään arviot yleisen taloustilanteen negatiivisesta vaikutuksesta kaupungin talouteen ovat toteutuneet. Kaupungin maanmyyntitulot ja verotulot ovat jäämässä olennaisesti talousarviosta, yhteensä 47 milj. euroa. Kaupungin toimintakulut ovat ylittämässä 4 milj. eurolla vuoden 2024 talousarvion.

Taloudellisesti kestävä Espoo -tuottavuus- ja sopeutusohjelmalla tavoitellaan 116 milj. euron sopeutusta käyttötalouteen valtuustokauden loppuun mennessä sekä investointitason laskemista 10 prosentilla vuosina 2021–2030. Vuoden 2024 tuottavuustavoite on 21,7 milj. euroa ja toteumaksi arvioidaan 23,3 milj. euroa.

Espoo kasvaa Suomen kaupungeista suhteellisesti eniten ja pääkaupunkiseudulla lasten ja nuorten määrä kasvaa, mikä edellyttää kasvavaa palvelujen tarjontaa ja merkittäviä investointeja erityisesti kouluihin ja päiväkoteihin. Espoon väkiluku lokakuun 2024 lopussa oli 319 811 asukasta ja kuluvan vuoden väestönkasvun ennuste on 6 635 asukasta.

Kolmannen osavuosisikatsauksen yhteydessä valtuustolle esitetään useita käyttötalouden sekä investointien määrärahojen lisäyksiä ja tuloarvioiden muutoksia hyväksyttäväksi.

Veroista ja valtionosuuksista koostuvaa verorahoitusta on kuluvana vuonna kertynyt 1 038 milj. euroa. Edellisvuonna kertymä vastaavana ajankohtana oli 1 066 milj. euroa. Verotulojen ennustetaan toteutuvan noin 11 milj. euroa talousarviota alhaisempana.

- Verotuloihin esitetään valtuustolle päätettäväksi 8 milj. euron ja valtionosuuksiin 2 milj. euron tuloarvioiden vähennyksiä.

Espoon rahastojen tuotot ovat syyskuun loppuun mennessä markkina-arvoin tarkasteltuna vaihdelleet 4,3 ja 7,5 %:n välillä ja kasvu on ollut 61,4 milj. euroa tammikuusta lokakuun loppuun. Peruspalvelujen ja maanhankinnan investointirahaston vuoden tuottoennustetta (kirjanpidolliset tuotot) on nostettu 15 milj. eurosta 29 milj. euroon.

Kaupungin toimintatuotot ovat alittumassa 28 milj. euroa talousarviosta ja toimintakulut ylittämässä talousarvion 4 milj. eurolla.

Suurimmat ylitykset toimintakuluissa ovat Kasvun ja oppimisen toimialalla projektien ja hankkeiden henkilöstö- ja työvoimakustannukset 11 milj. euroa sekä suomenkielisen varhaiskasvatuksen palvelusetelimenot 5 milj. euroa. Toimialan määrärahojen ylitykset aiheutuvat hankkeiden henkilöstö- ja työvoimavuokrauskustannuksista, varhaiskasvatuksen palvelusetelimennoista sekä DigiOne-hankkeesta irtautumisesta.

Kasvun ja oppimisen toimialalla

- määrärahan lisäsesitykset ovat yhteensä vajaat 16,3 milj. euroa. Tuloarvioiden lisäsesitykset ovat yhteensä 4,9 milj. euroa.

Kaupunkiympäristön toimialalla

- tuloarvioiden vähennyksiä esitetään valtuustolle yhteensä vajaat 23,6 milj. euroa, joista maanmyyntivoittojen vähennys on 22,8 milj. euroa.
- Tapiolan taseyksikön tuloarvion vähennys on 20,3 milj. euroa.

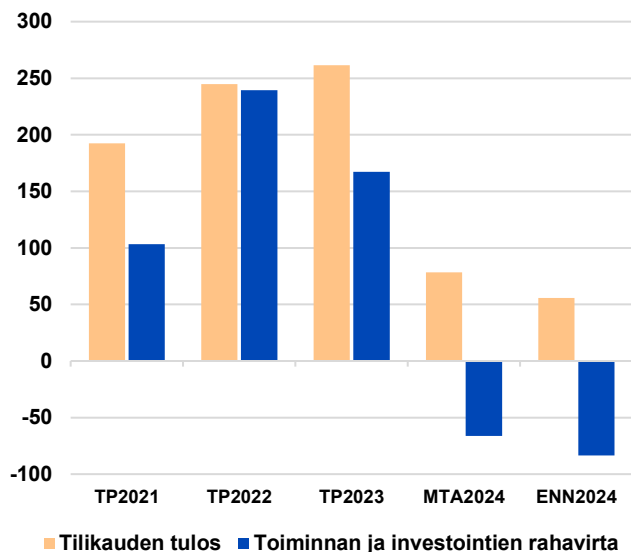
Kaupungin toimintakatteen arvioidaan toteutuvan 34 milj. euroa talousarviota heikompana. Vuosikatteenä on ennusteen mukaan toteutumassa 260 milj. euroa, joka on noin 20 milj. euroa talousarviota vähemmän. Tilikauden tulokseksi on toteutumassa 56 milj. euroa, joka on 23 milj. euroa talousarviota vähemmän. Vuosikate ja tulos eivät ole riittävällä tasolla suhteessa kaupungin mittaviin investointeihin.

Investointien arvioidaan toteutuvan 13 milj. euroa talousarviota alhaisempana. Lokakuussa 2024 investointeja oli toteutunut 260 milj. eurolla ja arvio koko vuoden toteutuksesta on 348 milj. euroa.

- Valtuustolle on tehty investointituloarvioiden vähennysesityksiä noin 9,9 milj. eurolla ja määrärahojen lisäsesityksiä vajaat 1,2 milj. euroa.

Toiminnan ja investointien rahavirran ylijäämäinen määrä ilmaisee sen, kuinka paljon rahavirrasta jää nettoantolainaukseen, lainojen lyhennyksiin ja kassan vahvistamiseen. Alijäämäinen määrä ilmaisee sen, että menoja joudutaan kattamaan joko olemassa olevia kassavaroja vähentämällä taikka ottamalla lisää lainaa. Vuoden 2024 toiminnan ja investointien rahavirran ennustetaan olevan 84 milj. euroa alijäämäinen.

Espoon tilikauden tulos ja toiminnan ja investointien rahavirta, milj. eur

Tarkastuslautakunnan arviointi

Kaupungin vuosikate ja tulos ovat jäämässä talousarviota alhaisemmiksi. Kasvavan väestön, erityisesti lasten ja nuorten sekä ikäihmisten palvelutarpeen kasvu lisää kaupungin käyttötalouden menoja ja aiheuttaa mittavia investointipaineita.

Tarkastuslautakunnan suositus

Vuosikatteen ja tuloksen on oltava oikeassa suhteessa Espoon investointitasoon, jotta kaupunki selviää jatkossa sekä korvaus- ja kasvuinvestoinneista että lainanlyhennyksistä ja pystyy turvaamaan asukkaiden peruspalvelut.

Espoon vanha kunnantalo marraskuussa 2024

Kuva: Virpi Ala-aho

2 ESPOO-TARINAN JA TULOSTAVOITTEIDEN TOTEUTTAMISEN ARVIOINTI

2.1 Kaupungin tulostavoitteiden toteutumisen arviointi

Valtuuston päättämässä kuntastrategiassa tulee ottaa huomioon kunnan asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen, palvelujen järjestäminen ja tuottaminen, laeissa säädetyt palvelutavoitteet, omistajapolitiikka, henkilöstöpolitiikka, kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet sekä elinympäristön ja alueen elinvoiman kehittäminen.

Espoo-tarinaa toteutetaan valtuustokauden tavoitteiden, vuosittaisten tulostavoitteiden, toimialojen ja tulosyksiköiden omien tarinoiden ja tavoitteiden sekä poikkihallinnollisten kehitysohjelmien avulla. Valtuustoon nähden sitovia kaupunkitasoisia tulostavoitteita on talousarviossa asetettu 26.

Kolmannen osavuositarkastuksen raportoinnin mukaan tulostavoitteiden toteutumista haastaa erityisesti Suomen yleinen elinkeinomarkkinoiden ja julkisen talouden tilanne, jonka vuoksi yritys- ja työllisyyskehitykset ovat kääntyneet huonompaan suuntaan. Raportoidun mukaan tulostavoitteiden yksittäisten mittarien osalta positiivista kehitystä on tapahtunut esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön tyytyväisyydessä sekä kestävän liikkumisen lisääntymisessä.

Osavuositarkastuksessa on arvioitu 16 tulostavoitteen toteutuvan ja neljän toteutuvan pääosin. Kahden tulostavoitteen osalta tilannetta ei voida vielä arvioida. Neljän tulostavoitteen ei arvioida toteutuvan. Kaupunginhallitus esittää valtuustolle poikkeamien hyväksymistä seuraavista tulostavoitteista:

- Toimintamenojen kasvua hillitään Taloudellisesti kestävä Espoo -ohjelman ja talousarvion mukaisesti.
- Investointien tulorahoitusaste nousee yli 100 % valtuustokauden aikana ja konsernin lainakanta kääntyy laskuun.
- Yritystyöpaikkojen määrä Espoossa ja kasvukäytävillä kasvaa.
- Nuorisotyöttömyys alenee v. 2019 tasolle.

Tarkastuslautakunnan näkemys toteutumatta jäävistä tavoitteista on yhteneväinen edellä olevan kaupunginhallituksen esityksen kanssa.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan usean tulostavoitteen toteutumista ei voida vielä kolmannen osavuositäytäntöraportoinnin perusteella kattavasti arvioida, koska osa tulostavoitteiden ja niiden mittarien toteumatiedoista saadaan vasta tilikauden päättymisen jälkeen. Esimerkiksi seuraavien kasvun ja oppimisen toimialan tulostavoitteiden kokonaisarviointia varten tarvitaan vielä lisätietoja:

- *Espoolaiset osallistuvat laadukkaaseen varhaiskasvatukseen* -tulostavoitteen kolme mittaria neljästä on raportoitu toteutuneeksi. Huoltajien, henkilöstön ja johtajien tyytyväisyys varhaiskasvatukseen on kasvanut lähtöarvosta. Mittaria osallistumisasteesta varhaiskasvatukseen voidaan arvioida alkuvuodesta 2025, kun väestötiedot ovat käytettävissä.
- *Espoon oppimistulokset ja koulutustaso ovat Suomen kärkitasoa*. 6-luokkalaisten kohdalla sekä suomenkielisten että vieraskielisten oppilaiden lukuvuositodistusten arvosanojen keskiarvo on heikentynyt lähtöarvosta. 9-luokkalaisilla suomenkielisten keskiarvo on myös heikentynyt lähtöarvosta hieman, sen sijaan vieraskielisten keskiarvo on noussut. 9-luokkalaisten suomenkielisten keskiarvot ovat mittaritietojen mukaan laskeneet 8,43:sta 8,41:een. Viimeisin mittaus on keväältä 2024. Mittaria siitä, miten Espoon perusopetuksen oppimistulokset ovat kansallisia tuloksia paremmat Karvin arvioinnissa ei voitu vielä arvioida, sillä tuloksia ei olla saatu. Ylioppilaista 65,5 %:lla oli keväällä valtakunnallista keskiarvoa korkeampi kaikkien kokeiden keskiarvo, mikä ylittää tavoitearvon. Syksyn ylioppilastutkintotodistusten tulokset eivät olleet vielä käytettävissä. Ammatilliseen koulutukseen perusasteen jälkeen ensisijaisesti hakeneiden määrä on tavoitteen mukaisesti kasvanut hieman.
- *Nollatoleranssi koulukiusaamiseen ja kouluväkivaltaan ja*
- *Lapset ja nuoret voivat hyvin.*

Molempien edellä mainittujen tulostavoitteiden mittaritietojen toteutumisen arvioimiseksi tarvittavan Oppilaskyselyn tulokset saadaan vasta myöhemmin.

Tarkastuslautakunnan arviointi

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan epävarmuutta sisältyy kolmannessa osavuositäytäntöraportissa esitettyjen arvioiden lisäksi useiden muidenkin toteutuneeksi tai pääosin toteutuneeksi arvioidun tulostavoitteen toteutumiseen. Osavuositäytäntöraportissa on tarpeen esittää mahdollisimman kattavat, ajantasaiset ja realistiset arviot tulostavoitteiden toteutumistilanteesta ja tavoitteen saavuttamiseksi tehdyistä toimenpiteistä valtuustolle siitäkin huolimatta, ettei tulostavoitteen numeerisista mittareista ei ole tarjolla päivitettyä tietoa. Erityisesti toteutumatta jäämässä olevista tulostavoitteista on raportoitava selkeästi poikkeamien syyt ja esitettävä tarvittavat toimenpiteet, joilla negatiiviseen kehitykseen tullaan puuttamaan ja asetetun tulostavoitteen saavuttamista edistetään. Kolmannessa osavuositäytäntöraportissa valtuustolle on tarpeen raportoida edellisestä osavuositäytäntöraportista päivitettyt tiedot, jotta talousarviovuoden kuluessa tavoitteen toteuttamiseksi tehdyt toimenpiteet tulevat näkyviksi.

Positiivisena esimerkkinä rakentamisen lupien käsittelyajan parantamista koskevan tavoitteen raportoinnissa tuotiin mittaritietojen lisäksi hyvin esille konkreettisia toimenpiteitä rakennusluvan käsittelyajan nopeuttamiseksi.

Esimerkiksi nuorisotyöttömyyttä, tieto- ja osaamisintensiivisten yritysten sijoittumista sekä yritystyöpaikkojen ja Start-up-yritysten määrää koskevien tulostavoitteiden raportoinnissa tulee jatkossa kertoa, millä kaupungin toimenpiteillä tulostavoitteiden saavuttamista vaikeasta suhdannetilanteesta huolimatta edistetään.

Ajantasainen raportointi valtuustolle talousarviovuoden kuluessa on tärkeää myös seuraavan vuoden talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden valmistelun ja päätöksenteon näkökulmasta.

Raportoinnissa ja tulostavoitteiden mittareissa on tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan edelleen kehitettävää suhteessa asetettuihin laajoihin tulostavoitteisiin ja niitä ohjaaviin valtuustokauden

tavoitteisiin. Tulostavoitteiden toteutumisen arviointia vaikeuttaa erityisesti osalle tavoitteista asetetut laadulliseen arviointiin nojaavat mittarit, joissa ei ole kaikilta osin asetettu selkeää tavoitetasoa eli arviointikriteeriä, jolla mittarin voisi raportoinnin pohjalta tulkita toteutuneeksi. Laadullinen pohdinta tulostavoitteen toteutumisesta on tervetullutta tavoitteiden toteumatietojen tueksi, mutta vaatii tulostavoitteen mittarina selkeän arviointikriteerin ja raportoinnin, joka osoittaa mitä toimia on tehty ja miten toiminta on asetetun tavoitteen toteuttamista tukevaa. Tulostavoitteiden mittareiden lähtö- ja tavoitearvojen esittäminen on tärkeää, jotta tavoitteella on haluttu ohjausvaikutus ja toteutumista voidaan kattavasti arvioida.

Talousarvion tulostavoitteet pohjautuvat Espoo-tarinassa asetettuihin valtuustokauden tavoitteisiin, joiden toteutuminen tullaan arvioimaan valtuustokauden lopulla.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Sekä valtuustokauden tavoitteille että talousarvion tulostavoitteille on ohjausvaikutuksen tehostamiseksi asetettava selkeät mittarit ja lähtö- sekä tavoitearvot, ja niiden toteumatiedot tulee raportoida kattavasti.

Valtuustolle esitettävää tulostavoitteiden toteutumisarviointia on kehitettävä siten, että osavuositarkastuksissa tuodaan kattavasti esille mitä toimenpiteitä on tehty ja mitä tuloksia on saavutettu sekä mitä tullaan tekemään, jotta mahdollinen negatiivinen kehitys saadaan katkaistua ja tulostavoitteen toteutumista edistettyä.

2.2 DigiOne -hanke

Espoo on ollut syksystä 2020 mukana DigiOne-yhteistyösopimuksessa. Hankkeessa on ollut tavoitteena toteuttaa oppimisen ja koulutuksen järjestelmiä yhteen kokoava valtakunnallinen digitaalinen alusta. Espoon kaupunginhallitus päätti 27.5.2024 irtautua sopimuksesta. DigiOne-hankkeesta irtautumisen myötä tehtävät alaskirjaukset ovat kuluvalta vuodelta 4,1 milj. euroa. Tämä alaskirjaus kohdentuu kasvun ja oppimisen määrärahoihin ja aiheuttaa ylityksen toimialan määrärahoihin.

Mittavan DigiOne-tietojärjestelmäkokonaisuuden oli määrä valmistua vuoden 2023 loppuun mennessä ja maksaa 12 miljoonaa euroa, mutta sekä valmistuminen että kustannusarvio venyivät. Espoon kaupunginhallitus käsitteli DigiOne-yhteistyösopimusta ja sen muutossopimusta sekä DigiOne2-projektia vuosina 2022–2024. Keväällä 2024 tehtiin irtautumispäätös, koska hankkeessa tehtyjä korjaavia toimenpiteitä ei voitu perustellusti pitää riittävinä. Yksittäisen kunnan irtautuessa yhteistyösopimuksesta kunnan on poistuessaan maksettava 30.4.2024 mennessä kertyneen osuutensa hankkeen kustannuksista, osuutensa mahdollisista hankkeen alasajokustannuksista, yhteisten palvelujen palvelumaksut vuoden 2029 loppuun asti sekä muut mahdolliset poisjäämisestä hankkeelle aiheutuvat kustannukset.

Tarkastuslautakunnan arviointi

Espoo käytti yhteistyösopimuksen mukaista oikeuttaan ja päätti toukokuussa 2024 irtautua DigiOne-hankkeesta, minkä seurauksena tehdään vuodelle 2024 kohdistuen 4,1 milj. euron alaskirjaukset.

Kaupungin on tärkeää tehdä kattavat ja realistiset hankesuunnitelmat ja hankkeen riskien arviointit substanssiasiantuntijoiden sekä tietohallinto- hankinta- ja lakiasiantuntijoiden yhteistyönä ennen päätöstä lähteä mukaan kehittämishankkeisiin, jotta sopimukset ovat Espoolle kohtuullisia.

Tarkastuslautakunnan suositus

Hankkeiden seurannan ja ohjauksen on oltava ajantasaista ja arviot hankkeen toteutuksen etenemisestä tulee tehdä kriittisesti, jotta voidaan tarvittaessa ryhtyä oikea-aikaisiin ja riittäviin toimenpiteisiin.

2.3 Hiilineutraali Espoo 2030

Espoo-tarinan mukaiseksi valtuustokauden tavoitteeksi on asetettu, että Espoo saavuttaa hiilineutraaliuden vuoteen 2030 mennessä. Hiilineutraali Espoo 2030 -tiekartan mukaan hiilineutraalisuudella tarkoitetaan sitä, että kaupunki aiheuttaa vuodessa vain sen verran kasvihuonekaasupäästöjä kuin niitä pystytään sitomaan. Tavoitteena on alueella tuotettujen päästöjen 80 prosentin vähennys vuoden 1990 tasosta vuoteen 2030 mennessä. Jäljelle jäävä 20 prosentin osuus voidaan sitoa hiilinieluihin tai kompensoida muilla keinoilla. Vuonna 1990 Espoon kokonaispäästöt olivat 1 060 kt CO₂e ja 742 kt CO₂e vuonna 2023. Tavoitteen mukaiset päästöt vuonna 2030 olisivat 212 kt CO₂e.

Espoon kaupungin konsernihallinto vastaa kaupunkitasoisesta ilmastotyön edistämisestä ja ohjauksesta. Kestävän kehityksen ja ilmastotyön ohjausryhmä tukee kaupunginjohtajan johtamistyötä. Toimialat, tulosyksiköt ja konserniyhtiöt vastaavat toimintaohjeiden ja konserniohjeiden mukaisesti oman vastuualueensa toimenpiteiden toteuttamisesta.

Kuva: Kerttu Penttilä

Valtuuston keväällä 2024 hyväksymä Hiilineutraali Espoo 2030 -tiekartta toimii ilmastonmuutoksen torjunnan tiekarttana, joka kuvaa kaupungin oman sekä kumppaneiden ja asukkaiden kanssa tehtävän yhteistyön ja konkreettiset toimenpiteet hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseksi.

Ilmastotavoitteen saavuttamista seurataan osana Espoo-tarinan valtuustokauden tavoitteiden seuranta. Valtuusto seuraa Espoo-tarinasta johdettujen vuosittaisten tulostavoitteiden toteutumista osavuositarkastuksissa. Uudet ilmastotoimet päätetään vuosittain osana talousarviota. Kerran vuodessa kaupunginhallitukselle raportoidaan ilmastotiekartan etenemisestä sekä valmistellaan päätettäväksi mahdolliset lisätoimenpiteet, mikäli hiilineutraaliutta ei oltaisi saavuttamassa vuoteen 2030 mennessä.

Hiilineutraaliustavoitteen saavuttamista seurataan myös poikkihallinnollisessa Kestävä Espoo -ohjelmassa. Lisäksi kaupungin sektorikohtaisilla sopimuksilla ja ohjelmilla edistetään ilmastotavoitteita. Talousarviossa esitetään ilmastotyön talouskooste sekä päästöbudjetti. Lisäksi toimialat ja tulosyksiköt kuvaavat talousarviossa omat toimensa ilmastotavoitteen saavuttamiseksi.

Ilmastovahti kokoaa yhteen kaupungin ilmastotoimet. Ilmastovahtiin kirjatut toimenpiteet perustuvat Espoon kaupungin kestävän energian ja ilmaston toimenpideohjelmaan (Sustainable Energy and Climate Action Plan, SECAP). Ilmastovahtiin vietyjä SECAP-ohjelman toimenpiteitä on Hiilineutraali Espoo 2030 -tiekartan mukaan päivitetty ja tarkennettu tavoitteiden jalkauttamisen ja toimenpiteiden etenemisen seuraamisen helpottamiseksi.

Tarkastuslautakunnan arviointiohjelman mukaisesti tarkastuslautakunta tulee arvioimaan kaupungin hiilineutraaliustavoitteen toteutumista kestävän liikenteen ja liikkumisen edistämisen näkökulmasta. Lisäksi tarkastuslautakunta arvioi kaupungin poikkihallinnolliset kehitysohjelmat, kuten Kestävä-Espoo ohjelman. Tarkastuslautakunta osallistuu myös pääkaupunkiseudun kaupunkien tarkastuslautakuntien yhteisarviointiin, jonka aiheena vuonna 2024 on sään ääri-ilmiöihin varautuminen pääkaupunkiseudulla. Arvioinnin tulokset julkaistaan vuoden 2024 arviointikertomuksessa.

3 Espoon työllisyystilanteen ja työmarkkinatuen kuntaosuuskustannusten kehitys

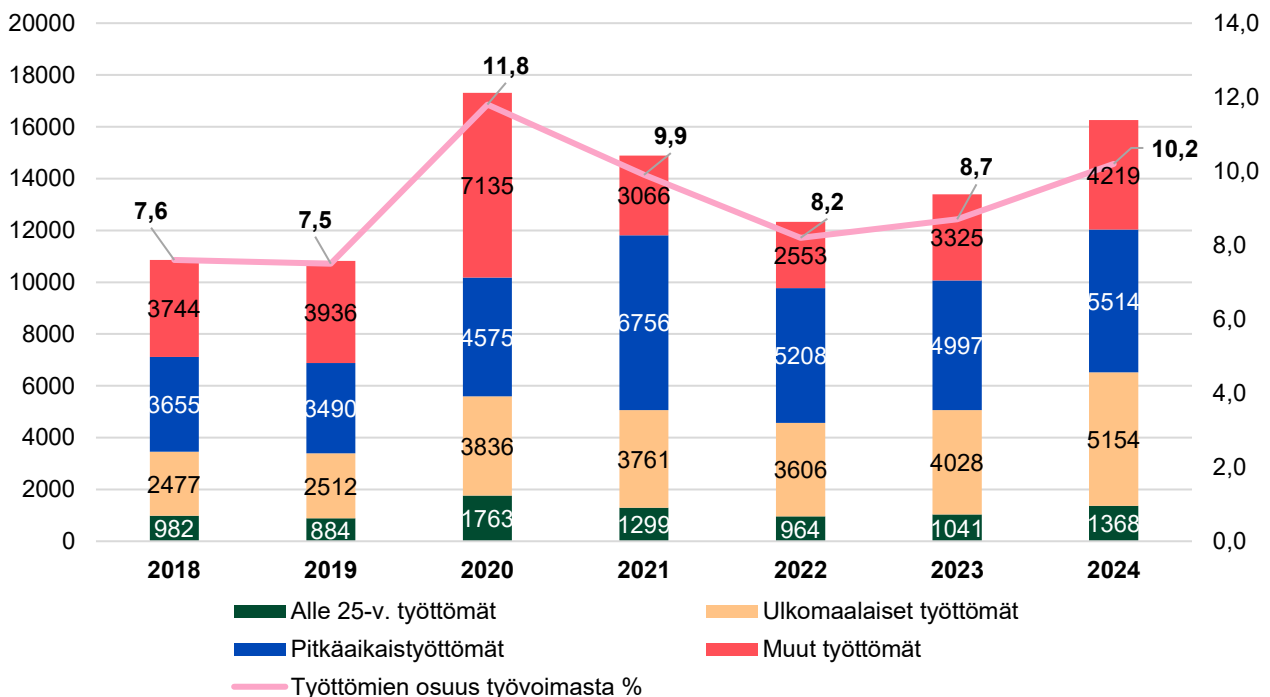
Työllisyyden kuntakoikeilussa on valmistauduttu työllisyys- ja elinkeinopalvelujen pysyvään siirtoon valtiolta kunnille. 1.1.2025 aloittavalla Espoon ja Kauniaisten työllisyysalueella Espoo toimii vastuukuntana ja järjestää palvelut sekä Espoon että Kauniaisten työnhakijoille. Työllisyyspalvelujen tehtävänä on vastata siihen, että työnhakijat työllistyvät nopeasti ja espoolaiset yritykset saavat osaavaa työvoimaa sekä luoda toiminnallaan edellytykset sille, että työ ja tekijät kohtaavat. Palvelujen painopistettä ollaan siirtämässä selkeämmin työttömyyden alkuvaiheeseen, jolloin työllistymisen pitkittymiseen liittyviä haasteita ei ole ehtinyt vielä kasautua.

TE-palvelujen järjestäminen rahoitetaan yleiskatteellisella valtionosuudella sekä kunnan omana rahoituksena. Kuntien maksuvastuu työttömyysturvan rahoitusosuudesta laajentuu merkittävästi 2025 alkaen. Työnhakijan osallistuminen palveluun ei jatkossa katkaise kunnan maksuvastuuta, vaan sen katkaisee ainoastaan työllistyminen tai toiselle etuudelle siirtyminen, esimerkiksi eläköityminen. Lisäksi maksuvastuu aikaistuu 300 päivästä 100 päivään.

Tilastokeskuksen määritelmän mukaan työttömyys ei ole selitettävissä yksinomaan suhdanteilla, vaan kyseessä on moniselitteinen ilmiö. Työttömyyden eri tyyppejä ovat rakenteellinen työttömyys sekä suhdanne-, kitka- ja kausityöttömyys.

Espoossa työttömien osuus työvoimasta oli syyskuun lopulla 10,2 prosenttia ja koko maassa vastaava lukema oli 10,4 prosenttia. Syyskuun lopulla Espoossa työttömiä työnhakijoita oli 16 255. Avointen työpaikkojen määrä on laskenut huomattavasti vuonna 2024. Syyskuun lopulla Espoon työ- ja elinkeinotoimistossa oli 853 avointa työpaikkaa. *Yritystyöpaikkojen määrä Espoossa ja kasvukäytävillä kasvaa* -tulos tavoitteen ei arvioida toteutuvan kuluvana vuonna ja tavoitteelle haetaan poikkeamaa valtuustolta.

Työttömien määrä ja työttömien osuus työvoimasta Espoossa syyskuu 2018–2024

Lähde: TEM, Työnvälitystilastot heinäkuussa 2019–2024.

Espoon työllisyysalueen erityispiirteet ovat korkeasti koulutettu väestö ja voimakkaasti kasvava vieraskielinen väestö. Vieraskielisten ja nuorten työttömyysaste sekä vieraskielisten korkeasti koulutettujen työttömyys ovat muuta väestöä korkeammat. Alle 25-vuotiaita oli Espoossa työttömänä syyskuussa 1 368.

Tulostavoite *nuorisotyöttömyyden alenemisesta vuoden 2019 tasolle* ei vuonna 2024 toteutune ja tavoitteelle haetaan poikkeamaa valtuustolta.

Työmarkkinatuen kuntaosuuskustannusten määrä on vuonna 2024 ennusteen mukaan 29 milj. euroa. Osavuositarkastuksessa on raportoitu, että pitkään työttömänä olleille kohdennetaan erityisiä aktiivointitoimenpiteitä.

Tarkastuslautakunnan arviointi

Työttömyyden kasvuvauhti ei hidastunut syyskuuhun 2024 mennessä ja avoimia työpaikkoja on vähemmän kuin yli vuosikymmeneen. Työmarkkinatuen kuntaosuuskustannusten määrä on vuonna 2024 ennusteen mukaan 29 milj. euroa. Aikaisempien arvioiden mukaan vuodesta 2025 alkaen työmarkkinatuen kuntaosuuskustannukset nousevat noin 42 milj. euroon.

Kuntien maksuvastuu työttömyysturvan rahoitusosuudesta laajentuu merkittävästi, johtuen muutoksista maksuvastuun päättymisen kriteereissä ja määräajoissa.

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä sitä, että Työllisyyspalvelut luo toiminnallaan edellytykset sille, että työ ja tekijät kohtaavat. Lisäksi on tärkeää tukea työnhakijoiden yritystoiminnan aloittamista. Kaupungin tulee tehdä tiivistä yhteistyötä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen sekä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Työllisyyspalvelujen siirtyessä pysyvästi kaupungin vastuulle on tärkeää panostaa resursseja siihen, että työnhakijat työllistyvät nopeasti ja espoolaiset yritykset saavat osaavaa työvoimaa.

Kaupungin tulee tehdä tiivistä yhteistyötä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa, jotta pitkään työttömänä olleille kohdennetaan tarvittavat palvelut.

Pikaratikka

Kuva: Kerttu Penttilä

4 ESPOO-KONSERNI

4.1 Espoon konserniyhteisöjen tulostavoitteiden toteutumisen arviointi

Espoon valtuusto on asettanut vuoden 2024 talousarviossa konserniyhteisöille 32 tulostavoitetta, joista 18 arvioidaan toteutuvan suunnitellusti.

Tammi-kesäkuun konserniraportin ja PKS-omistajaohjausraportin toteumatietojen perusteella asetetuista tulostavoitteista arvioidaan toteutuvan 18. Kymmenen tulostavoitteen osalta raportoidaan niiden toteutuvan osittain tai toteutumista ei voida vielä arvioida. Neljän tulostavoitteen arvioidaan jäävän toteutumatta.

Tavoitteiden toteutumisen riskien on raportoitu liittyvän tuotantokustannusten ja asiakasmäärien kehittämiseen. Toteutumatta jäämässä olevat tavoitteet liittyvät etenkin Omnian talouden tasapainon saavuttamiseen ja tuottavuuden kehittämiseen. Lisäksi Espoon kaupunginteatterisäätiön toiminnan omarahoitusosuuden kasvattamistavoite on raportoitu jäävän toteutumatta. Ennusteen mukaan omarahoitusosuus olisi 23 % tavoitteen ollessa 27 %. Osittain toteutuviksi arvioiduissa tavoitteissa asiakaspalautteisiin ja henkilöstön työhyvinvointiin liittyvät kysymykset sekä kulttuuriyhteisöjen toimintaan ja talouteen sekä HSL:n tuottavuuteen liittyvät kysymykset ovat keskeisiä.

HSL:n yhtenä PKS-omistajaohjaustavoitteena on, että kuntakohtaiset subventio-osuudet tarkastelukauden loppuun mennessä ovat enintään 50 % kuntakohtaisista kokonaiskustannuksista. Arvio Espoon subventio-osuuden toteutumisesta vuoden 2024 kolmannella kvartaalilla on 69,8 %. Helsingin subventio-osuus on 54,7 % ja Vantaan 51,9 %.

Tarkastuslautakunnan arvio tulostavoitteiden toteumasta on pääosin yhteneväinen konserniraportissa ja PKS-omistajaohjausraportissa esitettyjen tulostavoitteiden toteuma-arvioiden kanssa. Espoo Catering Oy:n asiakastytyväisyyskysely asiakkaille toteutetaan loppuvuodesta 2024, joten tulostavoitteen toteutumista ei tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan voida vielä arvioida. EMMA-taidemuseosäätiön toiminnan omarahoitusosuuden kasvattamistavoitetta ei voida vielä kokonaisuudessaan arvioida, mutta tavoitteen toteutumiseen liittyy epävarmuutta. Helsingin Seudun Ympäristöpalvelut -kuntayhtymä HSY:n tuottavuuden nousu vuosittain vähintään 1,5 % -tulostavoite arvioidaan osittain toteutuvaksi.

4.2 Espoon Asunnot Oy

Espoon Asunnot Oy:n perustehtävä on edistää Espoon hyvinvointia tarjoamalla kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja nykyisille ja tuleville espoolaisille. Yhtiö toimii omakustannusperiaatteella ja on sataprosenttisesti Espoon kaupungin omistama. Yhtiön henkilöstömäärä on 123. Espoon Asunnoilla on 16 647 vuokrattavaa asuntoa ja niissä asuu yli 30 000 espoolaista. Espoon Asunnot Oy on vuoden 2024 tarkastuslautakunnan arviointiohjelman mukaisesti yhtenä arviointikohteena. Kokonaisuutena Espoon Asuntojen arviointi esitetään arviointikertomuksessa 2024.

Kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen määrän tilanne on pääkaupunkiseudulla erittäin haastava. Asuntoja valmistuu ja vapautuu vuosittain niiden suureen kysyntään nähden vähän, ja siksi Espoon Asunnot ei pysty tarjoamaan asuntoa kaikille hakijoille. Asunnon sijainti, koko ja vuokra ovat keskeisimmät kriteerit asunnonhaussa. Espoon Asuntojen käyttöaste on 98,7 prosenttia.

Suurin osa yhtiön asunnoista on ARA-vuokra-asuntoja, joihin asukkaat valitaan hakijoiden asunnontarpeen ja hakukriteerien mukaan, ei jonotusperiaatteella. Asunnon tarve on jaettu kolmeen luokkaan: erittäin kiireellinen asunnontarve, kiireellinen asunnontarve sekä asunnon tarpeessa. Kiireellisimmässä luokassa on esimerkiksi hakija, joka on muuttamassa paikkakunnalle, jossa hänellä on työpaikka, mutta ei asuntoa sekä hakija, jolla on välttämätön ja pysyvä esteettömän asunnon tarve ja nykyinen asunto ei ole esteetön. Lisäksi Espoon Asunnot vuokraa sillä kannassaan olevia vapaarahoitteisia sekä käyttö- ja luovutusrajoituksista vapautuneita asuntoja Espoon kaupungin palvelukseen rekrytoitaville henkilöille.

Yhtiön liikevaihto koostuu pääasiassa vuokratuloista ja sen ennustetaan vuonna 2024 olevan 158,4 milj. euroa. Konserniraportin mukaan yhtiön liikevaihto kasvoi tammi-syyskuun 2024 välisenä aikana kuusi prosenttia. Kasvuun vaikutti keskimääräisen 4,9 prosentin vuokrankorotuksen ohella viime vuoden lopulla valmistuneet viisi uudiskohdetta sekä vuoden 2024 aikana valmistuneet kaksi uudiskohdetta. Yhtiön vuosikertomuksen 2023 mukaan korollista vierasta pääomaa yhtiöllä oli yhteensä 885,1 milj. euroa, ja lainojen keskikorko oli 1,7 prosenttia. Kiinteäkorkoisten lainojen osuus vuoden lopussa oli 66,6 prosenttia.

ARA-ohjeen mukaan omistaja voi tulouttaa kohtuullisen tuoton yhtiöstä niille varoille, jotka omistaja on sijoittanut yhteisöön. Kohtuullisen tuoton suuruus on enintään neljä prosenttia yhteisön laskentaperusteesta. Tuoton tuloutuksen laskennan lähtökohtana on omistajan tekemä tosiasiallinen sijoitus yhteisön omaksi pääomaksi. Yhtiö muutti yhtiökokouksessaan maaliskuussa 2024 yhtiöjärjestyksen 2 §:n kuulumaan seuraavasti: Yhtiön tarkoituksena ei ole tavoitella voittoa eikä se jaa omistajilleen osinkoa tai varoja vapaan omanpääoman rahastosta muutoin kuin mitä valtion tukemaa asuntotuotantoa koskevissa sääöksissä sallitaan. Tuloutettava summa on noin 600 000 euroa vuodessa.

Espoon Asuntojen rakennuskannasta suuri osuus on rakennettu 1980–90-luvuilla ja näiden rakennusten korjaustarve kasvaa voimakkaasti tulevina vuosina. Korjaustarpeen kasvu lisää yhtiön korjausvelkaa. Yhtiön asuntokannassa on hissillisiä taloja, jotka soveltuvat liikuntarajoitteisille. Kiinteistöjen peruskorjausten yhteydessä selvitetään, pystyykö hissittömään kiinteistöön rakentamaan hissien, mutta se ei aina ole kannattavaa.

Espoon kaupungin asettamat tulostavoitteet yhtiölle ovat:

- *Asiakaskokemus on hyvällä tasolla.* NPS-mittarin tulos on +38 ja se ei yllä tavoitearvoon +40 kolmannen osavuositarkastuksen ajankohdassa.
- *Keskimääräinen asuntotuotannon aloitus Asumisen ja maankäytön periaatteiden mukaisesti keskimääräisesti 300 asuntoa vuodessa.* Asuntoja on aloitettu tammi-syyskuun 2024 aikana 289 kappaletta. Ennuste on koko vuodelle 360 asuntoa, jolloin liukuva keskiarvo on 311 asuntoa vuodessa. Ennusteen mukaan tavoitteen arvioidaan toteutuvan.
- *Yhtiö toteuttaa toimenpiteitä kaupungin ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi.* Tavoitteen toteutumista mitataan kiinteistöjen keskimääräisellä lämpöindeksillä, jonka tavoitearvo on 40,5 kWh/rm³/vuosi. Keskimääräinen lämpöindeksi vuoden 2024 syyskuussa oli 25,9 kWh/Rm³, kun se vuonna 2023 tammi-syyskuussa oli 25,7 kWh/Rm³. Ennusteen mukaan tavoitteen arvioidaan toteutuvan.

- *Yhtiö osallistuu aktiivisesti asunnottomuuden vähentämiseen.* Asunnottomille tarjottujen asuntojen määrä tammi-syyskuussa 2024 oli 429 kappaletta, kun vuosi sitten samana ajankohtana asuntoja oli tarjottu 175 kappaletta. Ennusteen mukaan tavoitteen arvioidaan toteutuvan.

Tarkastuslautakunnan arviointi

Espon Asuntojen taloutta on hoidettu hyvin ja yhtiö on onnistunut lainojen korkojen valinnassa. Asuntojen käyttöaste on erittäin korkealla tasolla ja vuokrankorotukset ovat olleet alle viisi prosenttia.

Espon Asunnot tarjoaa ARA-vuokra-asuntoja kiireellisimmässä asunnon tarveluokassa olevalle hakijalle, joka on muuttamassa Espooseen, mutta hakijalla ei ole asuntoa sekä hakijalle, jolla on välttämätön ja pysyvä esteettömän asunnon tarve ja nykyinen asunto ei ole esteetön. Lisäksi yhtiö vuokraa vapaarahoitteisia sekä käyttö- ja luovutusrajoituksista vapautuneita asuntoja Espoon kaupungin palvelukseen rekrytoitaville henkilöille.

Espon Asuntojen vuoden 2024 tavoitteet liittyvät asiakastytyväisyyteen, asuntotuotantoon, energia- tehokkuuteen ja asunnottomuuden vähentämiseen. Kolmen neljästä tulostavoitteesta arvioidaan toteutuvan. Asiakastytyväisyyteen liittyvä tulostavoitteen toteuma-arvio on lähellä tavoitteena olevaa NPS-lukua 40.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Esteettömien asuntojen tarjonnan riittävyys tulee kiinnittää huomiota.

Espon kaupungin palvelukseen rekrytoitavien henkilöiden asunnon saanti Espoosta tulee turvata, jotta kaupunki saa tarvitsemaansa työvoimaa.

Tarkastuslautakunnan arviointityö

Tarkastuslautakunnan arviointityö perustuu lakisääteiseen valtuustokauden kattavaan arviointisuunnitelmaan sekä vuosittaiseen arviointiohjelmaan. Arvioinnin tulokset julkistetaan vuosittain toukokuussa valtuustolle annettavassa arviointikertomuksessa. Valtuusto käsittelee vuosittain syyskuussa arviointikertomuksessa esitettyihin suosituksiin annetut toimialojen ja tulosyksiköiden vastaukset. Tarkastuslautakunta hyödyntää annettuja vastauksia antamissaan osavuosikatsauslausunnoissa sekä arviointikertomusvalmistelussaan. Arviointisuunnitelma, Lausunnot osavuosikatsauksista sekä Arviointikertomukset ovat luettavissa ulkoisen tarkastuksen verkkosivuilla www.espoo.fi/arviointikertomus.

Kuluvalla valtuustokaudella arvioinnin painopistealueina ovat Kestävän kehityksen edistäminen Espoon kaupunkiympäristössä sekä Talouden tasapaino ja Taloudellisesti kestävä Espoo -tuottavuus- ja sopeutusohjelman toteuttaminen. Vuosittain seurataan Espoo-tarinan toteuttamista sekä TE-uudistuksen etene- mistä. Vuoden 2024 arviointiohjelmassa ovat muun muassa Ilmastotoimet, Alueellisen eriytymisen eh- käisy, Toisen asteen koulutus, Lasten ja nuorten hyvinvointi, erityisesti koulukiusaamisen vastaiset toimet sekä Koulujen esteettömyys. Konserniyhteisöistä arvioinnin kohteina ovat Omnia ja Espoon Asunnot Oy sekä kiinteistöosakeyhtiöt.

Tarkastuslautakunta 2.12.2024